

Erik Skak Nielsen loysir frá posabandinum:

— Skattaprošentið má setast upp!

— skulu Føroyar hava nakran møguleika fyri at koma burtur úr kreppuni. Støðan er nú so álvarslig, at ikki skal nógv til, fyrr enn landsstýrið ikki longur klárar at taka sær av trupulleikunum.

Hetta heldur fráfarni formaðurin í Ráðgevandi Nevndini, sum friggjakvöldið í Keypmannahavn fyri fyrstu ferð greiddi frá síni persónligu hugsan um, hví kreppan er ikomin

«... underskuddet på betalingsbalancen synes uacceptabelt højt (...) Det synes tvivlsomt, at en ligevægt skal kunne opnås uden yderligere indgreb over for indkomster og eller forbrug».

Hesa niðurstøðu kom Ráðgevandi Nevndin við Erik Skak Nielsen á odda til longu í 1981. Longu tá fór útviklingurin innan føroyskan búskap inn á eina sera skeiva og vandamikla kós.

Og politikararnir fingtu tað greitt at vita! Upp gjøgnum øll 80'ini ávaraði Ráðgevandi nevndin skiftandi føroysk landsstýri um, at her bleiv galin endi. Men tað var sum at sletta vatn á gás. Nevndin varð gjørd til láturen og kallað »grenjinevndin«.

Úrslitið uppliva vit í hesum døgum...

Loysir frá posabandinum

Formaðurin í nevndini upp gjøgnum 80'ini var Erik Skak Nielsen. Av tí at hann starvaðist sum embætismaður hesa tíðina, kundi hann ikki so væl geva sínar persónligu hugsanir til kennar. Bert leggja tøl á borðið.

Men nú er hann farin frá. Og á einum fundi í Samuelskirkjuni í Keypmannahavn friggjakvöldið gav hann — eftir at hava kannað føroyska samfelagið í mong ár — fyri fyrstu ferð sína persónligu meting av støðuni og orsökunum til hana til kennar.

Men fyrst greiddi hann í hovuðsheitum frá gongdini í 80'unum.

»Kunstigur hákonjunkturur«

Hovuðsorsøkin til at ongín vildi lurta eftir nevndini í 80'unum var helst tann, at »tað gekk jú fint«. Vit investeraðu og útygd og høvdu heimsins hægsta livifót, og ongín fekk eyga á nakra neyð. Og hóast alt var fyri læntar pengar, so gingu dæpru spáðómarnir hjá nevndini ikki út.

— Oorsøkin til at alt ikki steðgaði upp fyrr, var, at bankar og kredittfeløg pumpaðu so nógv pengar inn í samfelagið, sigur Skak Nielsen. Hetta hevði við sær, at tann »kunstigi hákonjunkturur« vardi líka til 1988. Privata nýtslan fór upp, landsstýrið fekk nógv inn í tolli og avgjöldum — »og de gjorde alt de kunne for at

få brugt pengene«, sum hann tók til.

Bæði tað privata og tað almenna gjørdur ovurstórar iløgur. — Fyri læntan pening og við útlendskari arbeiðsmegi! Og altið var tað landsstýrið og ikki bankarnir, sum stóðu við fíggjarligu ábyrgdini. Tað kundi ikki ganga væl.

Tað rætta hevði sjálvandi verið, at landsstýrið setti pening til viks tey árin, tá nógv kom inn í avgjöldum. Tað hevði í fyrsta lagi »kelt« búskapin eitt sindur í staðin fyri at hita hann enn meira, og í øðrum lagi hevði tað givið nakað at standa í móti við tá skræðlið kom. Men almenni politikkurin setti bara enn meiri ferð á ta skeivu gongdina.

Inntøkur minka — útreiðslur vaksa

Tá landsstýrið so loksins fór at stramma fíggjarpolitikkinn í 1988, broyttist grundarlagið púra. Hóast avgjöldini vórðu sett upp, bleiv nú so litið innflutt, at inntøkurnar fóru niður. Samstundis øktust útreiðslurnar til sosialmál — serliga arbeiðsloysið.

Og tá landskassin umframt eina ovurstóra skuld hevur stórar útreiðslur til sosialmál og smáar inntøkur, tá er — og verður — ringt at fáa nakað at bera til. Tí er heldur ongín ivi um, at kreppan fer at halda fram í nokur ár afturat, heldur Skak Nielsen.

Meiri skatt

Skak Nielsen heldur tað vera »imponerandi«, at Føroyar í 1991 høvdu javnvág á handils- og gjaldsjavnvágini, tá hugsað verður um, hvussu stórt undirskotið hevur verið undanfarni ár. Men hetta er ikki nógv mikið!

Landskassin má hava yvirskot á javnvágini, soleiðis at uttanlandslánini kunnu afturgjaldast, og vit sleppa undan at læna meira.

Og fyri at hetta skal kunna lata seg gera, er neyðugt at minka enn meira um privatnýtisluna, so pláss verður fyri produktivum iløgum. Við øðrum orðum: Tað er tvingandi neyðugt at vit seta skattaprošentið upp!

Triggir búskaparfrøðingarnar við áhuga fyri føroyskum viðurskiftum: Erik Skak Nielsen, Arni Olafson og Henning Holt.

Erik Skak Nielsen: Tá bæði tað almenna og tað privata seta arbeiði í gongd fyri læntar pengar og arbeiðsmegin harumframt verður innflutt — tá kann tað ikki ganga væl

Undir administration?

Men uttan mun til hvat føroyingar gera í dag, so verður tað sera, sera trupult at koma burtur úr kreppuni. Kynstrið verður at finna fram til, hvussu ein setur skattin so langt upp, at yvirskot verður á handilsjavnvágini, uttan at ein harvið ger, at alt samfelagið púra steðgar upp.

— Møguleikarnir fyri at klára tað eru har — men tað verður ikki lætt. Og harafturat kunnu viðurskifti, sum føroyingar onga ávirkan hava á — t.d. fall í fiskaprisum — lættliga gera, at tað verður heilt galið.

Spurdur hvat hann meiner við »heilt galið«, sigur Skak Nielsen:

— Tað er »heilt galið« tá føroyska landsstýrið ikki longur er ført fyri at loysa trupulleikarnar. Og tað vóni eg ikki hendir, tí tað fer uttan íva at vera viðurskiftunum millum Føroyar og Danmark til stóran skaða.

Við øðrum orðum: Skak Nielsen óttast fyri, at danir fara at kenna seg noyddar at taka um endan í Føroyum!

Orð og myndir: Sjørður Skaale

